

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Komisija za varstvo gorske narave

Usposabljanje za Varuha gorske narave 2018

ZAVAROVANO OBMOČJE

PLANINA USKOVNICA

Seminarska naloga

Mentorica: Marjeta Keršič Svetel

Avtorica: Mojca Gorjup

PD Srednja vas v Bohinju

KAZALO

1. UVOD
2. TRIGLAVSKI NARODNI PARK
3. KLJUČNI PRITISKI IN GROŽNJE NA OBMOČJU NARODNEGA PARKA
4. GRBINASTI TRAVNIKI
5. CIKASTO GOVEDO
6. PLANINA USKOVNICA
7. PLANINSKA KOČA NA USKOVNICI
8. VIKENDAŠTVO
9. PROBLEMI GORSKEGA TURIZMA
10. ZAKLJUČEK
11. LITERATURA
12. ZAHVALA

1. UVOD

Uskovnica je bohinjska planina na Pokljuki. Spada pod Srednjo vas v Bohinju. Večina planinskih stanov je spremenjena v vikende. Leži v Triglavskem narodnem parku.

Nanjo vodi več poti, npr. iz Srednje vasi in iz Rudnega polja. Je pa hkrati izhodišče za druge cilje, med drugimi na Triglav.

Ima bogato naravno in kulturno dediščino. Vabi nas biotska raznovrstnost grbinastih travnikov. Ljudje so že zgodaj pasli živino na planini. Postavili so stanove, značilne za to okolje.

V sedanjem času pa se ljudje radi ustavljajo v Koči na Uskovnici.

Soočamo se s posledicami modernega turizma in vikendaštva, kakor tudi velikega onesnaževanja. Vprašanje pa je, kako se s tem spopasti, da bomo znali ohraniti naravno in kulturno dediščino.

Uskovnica spada v tisti del TNP, kjer so varstveni cilji skladni z zavarovano krajino – kategorijo V po kategorizaciji IUCN za zavarovana območja. Zavarovana krajina je območje, zavarovano za ohranjanje krajine (kopne in morske) in za rekreacijo.

Nesnovne vrednote Uskovnice: rekreacijske, duhovne, kulturne.

2. TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Triglavski narodni park(TNP) je bil ustanovljen leta 1981 v sedanjem obsegu s posebnim zakonom(Uradni list SRS 17/81). Zajema skoraj celotno območje vzhodnih Julijskih Alp, s površino okoli 82.000 ha in sicer leži v občinah Bled, Jesenice, Kranjska gora, Bohinj, Bovec, Kobarid in Tolmin. Meje parka so na pristopih označene s tablamami. Glede na varovalni režim se park deli na tri varstvena območja: prvo, drugo in tretje. Park upravlja Zavod Triglavski narodni park. Park je tako po velikosti kot po izrednih naravnih kvalitetah nacionalnega pomena. Njegovo ožje območje – prvo varstveno območje, ki zajema pretežni del Julijskih Alp nad gozdno mejo - sodi po kriterijih IUCN v II.kategorijo. Širše območje parka zajema poleg osrednjega pogorja Julijskih Alp tudi znatna območja kulturne krajine, celotno Pokljuko, Mežaklo z Vintgarjem, Bohinjsko zgornjo dolino z dolino Voj, kotlino Bohinjskega jezera, planine na Tolminskem, dolino zgornje Soče od sotočja s Koritnico navzgor, dolino Trente ter območje Loga pod Mangartom. Na robnem območju velja režim varovanja kategorije V. Ukrepi za varstvo in razvoj so usmerjeni k vzdrževanju kulturne krajine in spodbujanju tradicionalnih dejavnosti, ki ohranjajo značilno identiteto in zagotavljajo trajnost naravnih dobrin.

Ožje območje parka obsega osrčje parka z gorskimi grebeni, visokogorskimi planotami (Fužinarske planine, Velo polje, Komna, Dolina Triglavskih jezer, predel Krnskih jezer) in gorske doline(Krma, Kot, Vrata, Martuljek, Pišnica, Tamar, Zgornja Trenta, Koritnica). To območje zajema približno dve tretjini parka. Gre za visokogorsko , skoraj prvobitno naravo visokih estetskih kvalit, z bogato floro in favno, izjemno pokrajino (slapovi, jezera, ledeniki, kraški pojavi), pa tudi zanimivimi etnološkimi objekti (planšarstvo). Tu zato velja najstrožji varstveni režim. Območje je namenjeno predvsem planinski dejavnosti, pašništvu, ter strogo omejenemu gozdarjenju in lovu. V to območje naj ne bi vdirali ceste in vozne poti, osebne žičnice in urejena smučišča. Oskrba in vzdrževanje planinskih postojank, vodo oskrba, režim odstranjevanja odpadkov in neogibni gradbeni posegi bi morali biti skrajno pretehtani in obzirni do okolja.

Nekaj glavnih pravil obnašanja v narodnem parku:

- Odnosimo s seboj vse odpadke in ne obremenjujmo z njimi niti planinskih postojank.
- Občudujemo rastline, a jih ne trgajmo in ne motimo življenja živali.
- Z obzirnim in nehrupnim obiskom postanimo del naravnega okolja.
- Ne kurimo ognja in ne šotorimo zunaj na to pripravljenih in označenih prostorov.
- V naravnem okolju ne vozimo z motornimi vozili in ne parkirajmo avtomobilov.
- Vedno upoštevajmo opozorila ob poti.
- Prepuščamo naravo neokrnjeno tudi naslednjim obiskovalcem.

Omejitve podrobneje razčlenjuje Zakon o Triglavskem narodnem parku.

Naravne značilnosti TNP

Narodni park spada v tektonsko enoto Južnih Alp in večina k obsežnemu Krnskemu pokrovu, Južna stran z globlje morskimi jurskimi in krednimi plastmi pa k Notranjim Dinaridom.

Julijske Alpe so močno preoblikovali ledeniki. Po vsem parku prevladujejo karbonatne kamnine. Največ je apnenca, precej pa tudi dolomita. Voda z ogljikovim dioksidom raztaplja apnenec, postopno znižuje površje, ki dobiva razgibane oblike, značilne za kraški tip reliefa.

V narodnem parku so ponekod za površje značilne grbine, ki so se razvile najverjetneje z zakrasedanjem apnenčastega ledeniškega gradiva. So geomorfološka zanimivost, travniki na njih pa del kulturne dediščine, saj so se ohranili zaradi dolgoletne ročne košnje. Žal grbinasti travniki zaradi izravnavanja, povezanega s strojno košnjo, izginevajo iz slovenske pokrajine ali pa jih zaraščajo gozdovi. So velika posebnost in dragocenost Uskovnice – kjer so se še ohranili. Botanično so grbinasti travniki izredno zanimivi, ker so nekakšni mini hribi: na vrhu grbine rastejo zelo toploljubne zeli, na dnu dolinice pa tiste, ki imajo rade bolj mokre noge in manj vročine.

Prevladujoče prepustno apnenčasto površje je vzrok za to, da sicer obilne padavine poniknejo skozi neštete razpoke v notranjost. Le na redkih zaplatah je mogoče odkriti izvir ali skromen potoček. Park se ponaša z množico slapov. Pravi vodni okras pa so jezera.

S spreminjanjem nadmorske višine se ekološki dejavniki, zlasti temperatura, svetloba in vlažnost, bolj ali manj pravilno spreminjajo. Zato se tudi rastlinska odeja polagoma spreminja. Razporeditev je v obliki vodoravno potekajočih rastlinskih pasov, ki jih označuje poseben tip vegetacije. V gorah ločimo te rastlinske pasove: spodnji montanski pas, zgornji montanski pas, subalpski pas, alpski pas., subnivalni pas, nivalni pas. V Triglavskem narodnem parku je kakih 19 endemitov. Na pašnikih je pogosta strupena ozkolistna preobjeda. V gozdovih narodnega parka so poudarjene varovalna, hidrološka, podnebna, zootopska, rekreacijska, estetska in druge ekološke vloge gozda. Triglavski narodni park omogoča preživetje skoraj vsem za gorsko okolje značilnim živalim. Gams je najznačilnejši sesalec. V okolici planinskih postojank se rade zadržujejo planinske kavke. Med kačami sta zaradi strupenosti najbolj znana modras in gad. Črni močerad se pojavi, kadar je dovolj vlažno. Prave posebnosti so metulji. V alpskih dolinah so bile ugodne naravne razmere za razvoj živinoreje. Možnost za njeno razširitev pa je zagotavljala paša na planinah. Na tem mestu naj omenimo predvsem slovensko avtohtono pasmo cikasto govedo.

3. KLJUČNI PRITISKI IN GROŽNJE NA OBMOČJU NARODNEGA PARKA

- gozdarstvo: poškodovanje tal in sestojev zaradi nepravilne sečnje in spravila lesa,
- poselitev: neustrezne gradnje, neupoštevanje prvin prvotne stavbne tipologije,
- posegi v vodni in obvodni prostor: onesnaženje voda,
- paša in košnja: intenziviranje pridelave, ogroženi so grbinasti travniki,
- vznemirjanje živali prostoživečih vrst,
- nabiranje gozdnih dobrin,
- izkoriščanje mineralnih surovin, napredovanje erozije,
- turizem, rekreacijske dejavnosti in planinstvo: Z razvojem turizma in rekreacije s spremljajočo infrastrukturo, gradnjo prometnega in drugega infrastrukturnega omrežja ter razpršeno stanovanjsko in počitniško gradnjo se spreminjajo krajinski gradniki in vidne kakovosti, kar postopno vodi do izgube identitete in prepoznavnosti.
- odpadki: večja in manjša odlagališča ob planinskih kočah, planinskih poteh in počivališčih,
- invazivne tujerodne vrste,
- promet in prometna infrastruktura,
- komunalna infrastruktura, iztekanje neprimerno očiščenih komunalnih voda v okolje,
- energetska infrastruktura: Energetska oskrba planinskih koč z uporabo agregatov obremenjuje okolje s hrupom in emisijami.

Največji pritiski, ki ovirajo doseganje ciljev narodnega parka, so: v visokogorskem svetu vznemirjanje živali prostoživečih vrst zaradi obiskovanja, množičen planinski obisk v poletni sezoni, neustrezno ravnanje z odpadnimi vodami v planinskih kočah. Na krajinsko pestrost in krajinske vzorce vplivata opuščanje kmetijske rabe in zaraščanje pašnih površin, neustrezno širjenje poselitve, gradnja infrastrukturnih vodov, intenzivno gospodarjenje z gozdovi in sezonski turizem.

4. GRBINASTI TRAVNIKI

Grbinasti travniki so posebna geomorfološka oblika, značilna za alpske doline in deloma planote z mozaičnim površinskim pokrovom. So posledica ledeniškega preoblikovanja površja ter načina rabe. V Sloveniji se pojavljajo skoraj izključno na ledeniškem drobirju, kjer nastanejo od 30 cm do 1,5 m visoke in medsebojno od 2 do 3 m oddaljene izbokline, na videz še najbolj podobne grbam; torej grbine. Njihovo matično podlago sestavljajo bolj propustna

ledeniška talna ali bočna morena ali ledeniško-rečni prodni nanosi karbonatne sestave (apnenec, dolomit), ki jih gradijo balvani, prodniki, in finejše meljasto gradivo (ledeniška moka). So predvsem ledeniško-kraški pojav, saj naj bi jih velika večina nastalo zaradi lokalno pospešenega preperevanja v drobnejšem apnenčastem gradivu, ki je še posebej izrazita v globljih in suši manj izpostavljenih tleh. Grbinasta tla se pojavljajo v dolini Radovne, v Krmi, Kotu, Vratih, v Bohinju, na planinah Uskovnica, Voje, Vogar, na Pokljuki, Mežakli, na posameznih terasah gornjega toka Soče itd. Grbinasti travniki so za alpski prostor značilen krajinski vzorec ter del naravne in kulturne dediščine, ki ga je ohranjal človek z ročno košnjo oziroma pašo. Na grbini je globina tal običajno občutno manjša kot v konkavnem delu prostora grbin. V vdolbini je vsebnost vode v tleh večja in zaradi zlivanja površinskih tokov tudi večje izpiranje hranil. K rastiščnim pogojem prispevajo tudi mikroklimatske razmere, ki se razlikujejo med grbo in vdolbino. Grbine so v določenih delih porasle z gozdom npr. na Pokljuki. V teh primerih je zgornji del tal drugačen zaradi drugačne gozde rabe in kopičenja organske snovi v obliki odpada, ki je zaradi vsebnosti smol kisel. V skladu s variabilnostjo tal so različni tudi rastiščni pogoji. Rastlinstvo na grbinastih travnikih se spreminja na zelo kratkih razdaljah, v skladu s spremembami specifičnih talnih in mikroklimatskih razmer. Večja pestrost rastlinstva na grbinastih travnikih je pogojena predvsem z različno globino tal, lokacijo na sami grbini, velikostjo grbine, osončenostjo grbine pa tudi lokalno klimo območja. Na vrhu grbine zato uspeva vegetacija, ki je značilna za bolj sušna in plitva in karbonatna tla, na dnu grbine pa vegetacija, ki za svoj obstoj potrebuje bolj vlažna, globoka, humozna in rodovitna tla. Poleg specifičnih rastnih razmer na grbinah, na rastlinsko pestrost grbinastih travnikov vpliva tudi vrsta kmetijske rabe (paša, košnja, mešano) oz. agrotehničnih ukrepov (gnojenje in vrsta gnojil, ročna ali strojna košnja).

Na grbinastih travnikih se pojavljajo predvsem sledeče rastlinske vrste: skalna glota (*Brachypodium rupestre*), rana materina dušica (*Thymus praecox*), črna detelja (*Trifolium pratense*), navadni rman (*Achillea millefolium*), srčna moč (*Potentilla erecta*), Hornschuchova zlatica (*Ranunculus oreophilus*), rdeča bilnica (*Festuca rubra*), gola dremota (*Cruciata glabra*), vrednikov jetičnik (*Pleurozium schreberi*), pomladanski šaš (*Carex caryophyllea*), ovčja bilnica (*Festuca ovina*), cipresasti mleček (*Euphorbia cyparissias*), navadna podkvica (*Hippocrepis comosa*), jacquinov čistec (*Betonica alopecuros*), pokončna stoklasa (*Bromus erecta*), živorodna dresen (*Polygonum viviparum*), jajčasto sončece (*Helianthemum ovatum*), vrbovolistni primožek (*Buphthalmum salicifolium*), mahovi *Amblystegium* sp., *Cladonia furcata* subsp. *furcata*, *Cladonia rangiferina*, *Hylocomnium Splendens*, *Mnium affine* in *Rhytidiadelphus triquetrus*.

Na globljih, karbonatnih tleh lahko po Habitatnih tipih Slovenije na grbinastih travnikih pričakujemo rastlinske vrste, značilne za habitatni tip Srednjeevropski gorski gojeni travniki, na višjih legah lahko pričakujemo habitatni tip Gorski, s hranili bogati (evtrofizirani) travniki z zlatim ovsencem, na zakisanih območjih pa Suha volkovja in podobna travišča pod gozdno mejo.

Ostanki grbinastih travnikov

5. CIKASTO GOVEDO

Pasma izvira iz severozahodnega alpskega dela Slovenije, ki zajema tudi Bohinj, ki je največje planšarsko središče v Sloveniji. V preteklosti je bilo cikasto govedo najštevilčnejša pasma v sistemu planšarstva, zlasti v bohinjskih planinah. Leta 1964 so cikasto pasmo začeli zamenjevati z lisasto in rjavo pasmo, kar je povzročilo skorajšnje izumrtje. Pasma je zdaj razširjena po celotnem območju Slovenije. Najštevilčnejše reje so v osrednjeslovenski, gorenjski in savinjski regiji.

Osnovna barva dlake so različni odtenki med rdečo in kostanjevo rjavo barvo. Po hrbtu imajo živali belo liso, ki se nadaljuje proti stegnu in tudi naprej preko trebuha in prsnega koša čez golen. Bele pase na stegnih in golenih so različno široke, pogosto tudi niso prisotne. Živali cikaste pasme so manjšega okvirja in skladnih telesnih oblik. Imajo kratko enobarvno glavo z izrazitimi očmi ter lahke in tanke navzgor usmerjene rogove z ukrivljeno linijo. Barva gobca je rožnata, vrat je dolg in tanek, križ pogosto pobit, noge so čvrste s trdimi parklji.

Krave cikaste pasme so bile v preteklosti znane kot odlične molznice. Pasma je odlično prilagojena lokalnim pogojem reje in je primerna za pašo tudi na skromnih in strmih pašnikih. Odlikuje jih dobra plodnost, dolga življenjska doba, izraziti materinski čut in nezahtevnost za rejo.

Cikasto govedo se redi ekstenzivno po tradicionalnih tehnologijah reje. V času vegetacije je večina populacije na celodnevni paši, ki se začne v okolici kmetij in nadaljuje do najvišje ležečih pašnikov v planinah. V zimskem času je krmni obrok pogosto sestavljen samo iz sena ali travne silaže brez dodatkov močne krme. Pasma se v zadnjih letih vse bolj širi tudi v ekološko rejo. Cikasto govedo je kombinirana pasma z večjim poudarkom na prireji mleka, vendar večina rejcev redi krave cikaste pasme kot krave dojlje za prirejo odstavljenih telet za zakol ali nadaljnje pitanje. Biki pitanci dosegajo dobro klavnost in velik delež mesa zaradi tankih kosti. Počasi se povečuje število rejcev, ki pasmo uporabljajo za prirejo mleka in predelavo v mlečne izdelke (sir, skuta, jogurt).

Z ohranjanjem cikastega goveda se v Sloveniji ohranja tudi tradicija planšarstva. Velikost populacije cikastega goveda se v zadnjih letih zelo povečuje, kar je dokaz, da je pasma med rejci zelo priljubljena. Glede na merila ogroženosti spada populacija med ogrožene pasme. Velikost populacije omogoča ohranjanje za pasmo značilnih lastnosti in ob skrbnem načrtovanju parjenja ohranitev genetske pestrosti populacije.

6. PLANINA USKOVNICA

Na visoki planoti, ki jo Srenjani (prebivalci Srednje vasi) imenujejo Vuskovnica (Uskovnica), je v majhnih presledkih raztreseno dokaj lesenih stanov z ogradi za živino, lesenih hišic s pravimi okni, z vežo in s pečjo in s hlevi, prizidanimi za živino. Nekaj tednov v letu se tukaj ukvarjajo prebivalci Srednje vasi z obdelovanjem njiv in s košnjo. Tedaj imajo tudi svoje krave v planini in marsikdo vzame s seboj tudi vso družino. Takšno planinsko življenje je za otroke iz doline prav tako veselje kakor otrokom iz mesta življenje na kmetih.

(Janez Mencinger, Moja hoja na Triglav)

Na slovenskem najbrž ni pokrajine, ki bi bila bolj povezana s planinami, kot je Bohinj, saj je bila živinoreja zaradi pomanjkanja rodovitne zemlje vselej najpomembnejša gospodarska dejavnost. Za gorsko pašo so začeli najprej izkoriščati travnate planote na naravni gozdni meji, ki je segala pred posegi človeka v višine od 1800 do 1900. Nad gozdno mejo svet ni bil primeren za pašo, ker je preveč skalovit in prestrm. Na morenskih terasah na višini okrog 1000-1200m so nastale senožetne planine (Vogar, Uskovnica, Na Šeh, Praprotnica, Zajamniki), ki so zaradi ugodne lege v bližini naselij v veliko korist pašnim upravičencem Zgornje Bohinjske doline. Vodni viri niso bili odločilni pri izbiranju planinskih pašnikov. Planine v Bohinju niso pretirano velike. Povprečno je na planini manj kot 15 planšarskih stanov. O začetkih izkoriščanja planinskih pašnikov ni na voljo zanesljivih arheoloških dokazov. Na dolgo planšarsko tradicijo Bohinja opominja predvsem planšarska kultura, zlasti s predmeti materialne kulture kakor tudi s planšarskim besediščem. Najstarejše bohinjske vasi imajo v posesti najvišje in najboljše planine blizu naravne gozdne meje. Na staro planšarsko tradicijo so vezane pravice do izkoriščanja bohinjskih planin. Nanje smejo gnati živino le tisti pašni upravičenci, ki so si to pravico pridobili z dedovanjem kmetije, ki je imela to pravico že prej. Pašni upravičenci upravljajo in gospodarsko izkoriščajo planine skupno, združeni v pašne skupnosti, srenje. Življenje samo je narekovalo izoblikovati sisteme pašnega gospodarstva, da bi kar najbolje izkoristili naravne pogoje za planšarstvo. V ta namen so izkoriščali v bližini vasi najprej srenjske pašnike. Nekaj višje so si uredili senožeti – rote in nižje planine (1200 -1400m), nekaj višje pa visoke planine, kjer je ostala živina skoraj dva meseca. V Bohinju je danes živih kar devet pašnih skupnosti, ki posedujejo več deset planin. Uskovnica (1130-1250) pripada Srenjski srenji (Srednja vas). Za bohinjsko kmečko planinsko gospodarstvo je bil izkupiček od prodaje sira, masla, in sira mohanta pomemben vir za preživljanje. Dandanes se planšarji spet vračajo k zasebnemu sirarstvu in radi prodajo mimoidočim turistom mleko in domač planinski sir (na Uskovnici, Velem polju, Lazu, Ovčariji).

Planine radi obiskujejo turisti, namenjeni na gorske vrhove. Do planin vodijo markirane poti. Vabljive so v vsakem letnem času, tudi pozimi, ko nas stavbe spominjajo s svojo bližino na človeka. Njih pristen mik pa odkrivamo poleti, ko na njih bujno cveti gorsko cvetje, ko poživlja gorske pašnike cingljanje kravjih zvoncev in nas privablja bližina človeka, ki nekaj poletnih tednov preživi ob planšarskih opravilih. Planine se ločijo druga od druge. Nekatere privablja z lego in razgledom, druge s svojo kulturno dediščino.

S posegi človeka se je drevesni sestav bohinjskih gozdov močno spremenil. Obširne gozdove so stoletja neomejeno izkoriščali rudar in železar pa tudi poljedelec, lovec in nabiralec zelišč. Zemljiški gospodje so kot lastniki fužin v Bohinju že od 12. stol. naprej izsekavali gozdove za svoje potrebe. Sečnja gozdov v bližini pastirskih selišč je povzročila, da so morali sčasoma planinska selišča preseliti niže, bližje gozdu.

Senožetne planine so mik Zgornje Bohinjske doline. Nastale so pozneje kot visoke planine. Legle so na sončne terase ali naravne loge po dnu dolin. Najbližje stalnim naseljem so: Uskovnica, Ukanc, Voje, Zajamniki, Praprotnica, Vogar, Pokrovec, Ravne. Senožeti so enako vabljive v zgodnjem poletju, ko valove v vetru cvetoče livade kot v visokem poletju, ko nas omamlja vonj pokošene sena. V rotih stojе staje – hišice in hlevi. Hišca ima dva prostora:

vežico, in bivalni prostor. Starejše hišice so bile pritlične pol lesene stavbe. Današnje pa so precej večje in podobne kmečki hiši (na Uskovnici). Slikovita planšarska vas je izgubila precej avtentičnosti, ko so se v kočah naselili vikendaši.

Potem, ko so bila najtežja poletna kmečka opravila končana, je čakala Bohinjce še košnja v rovtih. Sečnja je bila nekoč praznik. V rovte so se odpravili po sv. Jakobu vsi domači, pomagat so prišli tudi sorodniki in sosedje. Na vsak večji rovt je šlo 6-8 senosekov in 3-4 grablovce. Hišca jih je pričakala pripravljena. Za gospodarja je bil prostor v hišici, vsi drugi so spali na senu nad hlevom ali v svislih. Kosili so več dni. Pozimi so spravljali seno s senožeti domov. Kjer so imeli do senožeti dobre poti, so prišli po seno z vozom. Kjer takšnih poti ni bilo, so pripeljali seno do vasi s samotežnimi sanmi.

Danes je konec sožitja med človekom, naravo, krajino in gospodarsko kulturo. Počitniška bivališča oziroma vikendi so preglasila kmetijsko dejavnost predvsem v nižjih planinah, prestajah in rovtih, kjer so bili stanovi postavljeni na lastniških parcelah in je bilo moč prodati ali oddati v dolgotrajni namen stan s pripadajočo parcelo. Pogosto se spremeni podoba objektov in sčasoma celotnih planin, kakor se je to primerilo na Uskovnici, v Trenti, Vojah in na Zajamnikih.

Planine ležijo pri nas v glavnem še v gozdnem pasu ali vsaj na njegovi meji. Zaradi velike količine dušikovih snovi v tleh (iztrebki živine) se na njih razvije bujno, za pašnike značilno rastlinstvo:

-Kopriva.

-Stajska metlika, dobri jurko ali kozji rep: Ima trikotno kopjaste liste z nekoliko valovitimi robovi in neznatne zelenkaste dvospolne cvetove.

-Plahtica, hribska resa, rosnik: Ima v obrisu okrogle, bolj ali manj deljene liste, ki jih zaradi čreslovin živina ne mara. Na njihovih robovih pogosto opazimo kapljice vode, ki niso rosa, ampak rastlina tako izloča odvečno vodo.

-Alpska kislica. Bela čmerika. Regrat.

7. PLANINSKA KOČA NA USKOVNICI

Koča stoji na spodnjem delu prostrane planine Uskovnice, ki je jugovzhodni del planote Pokljuka nad Gornjo Bohinjsko dolino in dolino Voje. V bližini kočje so številni pastirski stani, preurejeni v počitniške hišice. Kočo je zgradilo PD Bohinj- Srednja vas in jo slovesno odprlo 10. julija 1955. Leta 1965 so kočjo obnovili in povečali. Leta 1981 so jo v spomin na borce Jeseniško –Bohinjskega odreda, ki so se bojevali tudi na tem območju, poimenovali po tem odredu. Spomladi 1994 so kočji dali ime, ki ga uporabljajo obiskovalci.

V dveh gostinskih prostorih je 100 sedežev, točilni pult, v 16 sobah je 36 postelj in WC in umivalnica s toplo in mrzlo vodo v pritličju in nadstropju. Gostinska prostora ogrevajo s pečmi, spalne pa s pečjo na hodniku. Koča je odprta celo leto.

Lep razgled se odpira na vse strani: poključka planota proti Goreljku, venec gora od Možica prek Črne prsti do Bogatina na Zahodu.

Prehodi do drugih planinskih koč, zavetišč in bivakov: Blejska koča na Lipanci, Vodnikov dom na Velem polju, Planinska koča na Vojah.

Vzponi na vrhove: Veliki Draški vrh, Viševnik.

Planinska koča na Uskovnici sodeluje v akciji: Očistimo gore, ohranimo naravo za naslednje generacije. Sodelovanje med zavarovalnico Triglav in PZS je primer dobre prakse v boju proti onesnaževanju okolja. V šestih letih so obiskovalci gora v dolino odnesli več kot 27 ton odpadkov v 150000 vrečkah.

V letu 2010 je bila pri koči zgrajena čistilna naprava za odpadne vode, za kar so bila v letu 2010 delno odobrena sredstva iz javnega razpisa za pridobitev sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj – ESSR, Obnova in posodobitev planinskih postojank (Ministrstvo za gospodarstvo). Čistilna naprava je temeljna naprava za čiščenje odplak. Očiščene odplake nato vračamo nazaj v okolje. Gre za razne kemijske, fizične in biološke postopke, pri katerem vodo očistimo tako, da ni več škodljiva za okolje in ljudi. Cilj tega čiščenja je, da okolje zavarujemo pred organskimi snovmi in pred težkimi kovinami ter drugimi škodljivimi snovmi, ki se nahajajo v odpadni vodi.

8. VIKENDAŠTVO

Vikendaš je lastnik vikenda, vikendaštvo pa je ena od oblik turizma. Zajema vse dejavnosti in vplive, ki zadevajo vikendaše. Nima samo negativnega prizvoka, v nekaterih predelih lahko ključno vpliva na ohranitev stavbene in nasploh kulturne dediščine ter spodbuja demografsko rast ter vitalizacijo določene regije. Nekateri vikendaši skrbno upoštevajo dediščinska pravila pri gradnji objektov in urejanju krajine. Predstavljajo zanesljiv in stalen prihodek, saj so to večinoma bolje situirani prebivalci urbanih okolij, ki svoja počitniška bivališča dejansko koristijo vsak konec tedna ali pa starejši, ki se v pokoju preselijo v naravo. Vendar jih spremlja negativen prizvok.

Triglavski narodni park je zavarovano območje, ker želimo ohraniti naravno in kulturno dediščino. Skozi stoletja je človek oblikoval krajino, ki izraža različno stopnjo povezanosti družbe in naravnega okolja. V TNP kulturno krajino predstavljajo predvsem kmetijski (pašniški) objekti-stanovi s svojo tipično arhitekturo. Z vidika nepremičninske materialne dediščine si Zavod prizadeva za ohranjanje kulturne krajine, zato v Zakonu o TNP (Uradni list RS, št. 52/2010) v svojem 23. členu uveljavlja predpis o upoštevanju tradicionalnih elementov pri gradnji novih objektov, za zgled pa so tipični objekti, ki jih najdemo predvsem na planinah. V drugi točki tako zapoveduje, da se pri gradnji novih ali nadomestnih objektov in rekonstrukciji ali obnovi obstoječih se prednostno uporablja materiale, značilne za narodni park, ter gradi skladno z značilnostmi kulturne dediščine v narodnem parku ter na način, ki

upošteva stavbno tipologijo območja, še posebej na planinah in v starih vaških jedrih ali stavbnih gručah. Tudi kadar gre za obnovo objekta se upoštevajo enaki predpisi, zato bi pričakovali, da bo krajina skoraj taka kot pred več kot pol stoletja. Nekateri vikendaši pa si hišice preurejajo po svojih vedenjih in zmožnostih in pri tem le malo upoštevajo predpise. Svojo namembnost so stavbe izgubile že z nakupom novih lastnikov.

9. PROBLEMI GORSKEGA TURIZMA

Soočamo se z množično hojo v gore. Ljudje iščejo mir, obenem pa je le tega vedno manj. Ceste vnašajo v gorsko naravo hrup in smrad avtomobilskih motorjev. Množični pikniki so prav gotovo v popolnem nasprotju s težnjo in potrebo sodobnega človeka, ki se želi s športnim gibanjem na čistem gorskem zraku, v tišini in samoti sredi vsega bogastva gorske narave oddahniti od napetosti vsakdanjega življenja v dolini, se zbrati in nabrati novih moči.

Planinska koča na Uskovnici je dostopna z avtomobilom. Ob lepih koncih tedna in med počitnicami se tam tare turistov. Vprašanje pa je, kam s smetmi in odpadno vodo. PD Srednja vas se dobro zaveda pereče problematike, zato so zgradili čistilno napravo in se pridružili akciji Očistimo gore.

Triglavski narodni park je namenjen tudi športno rekreativnim dejavnostim, ki pa so zaradi vplivov na okolje podvržene posebnim pravilom. V prvem varstvenem območju parka je jadranje s padalom prepovedano. Prepričanje nekaterih jadrlnih padalcev, da so sopotniki posameznih ptic, je DOPPS ovrgel. DOPPS je pozval k samoomejevanju, ki naj premaga težnjo po zasledovanju užitkov.

Porast gorskega kolesarstva v slovenskih Alpah poznavalci povezujejo z objavo prvega gorsko kolesarskega vodnika. Povečano število gorskih kolesarjev je pomenilo vse več srečanj s planinci, lovci in drugimi. Gorsko oziroma turno kolesarstvo je v polnem razcvetu. Gre za premagovanje ovir. Turni kolesar je že skoraj vsak tretji planinec.

10. ZAKLJUČEK

V nalogi sem predstavila planino Uskovnico. Dobro je razvidno, da planina izgublja prvotni pomen: živinoreja, košnja, sirarstvo, idilično življenje na planini. Pridobiva pa pomen vikendaštva, preživljanja prostega časa, rekreacije. Uskovnica postaja vas v malem. Kakor mi je znano, so Bohinjci negativno nastrojeni do vikendašev zato, ker v njih vidijo krivce za negativne posledice razvoja Uskovnice. Nekdanjih časov pa se Bohinjci spominjajo z nostalgijo v smislu: Nekoč je bilo...

Pa vendar nas poleg naštetega preseneča duhovni pomen Uskovnice: Uskovniški dnevi Don Bosco za mladino in odrasle. V želji da bi začutila uskovniški utrip sem se udeležila duhovnih vaj, ki pa so bile letos žal predstavljene z Uskovnice na Pohorje. Vsi udeleženci že več let prihajajo na Uskovnico. Povezuje jih uskovniški duh, ki jim je v pomoč pri premagovanju stresa.

Vsako nedeljo v juliju in avgustu je na Uskovnici sveta maša.

11.LITERATURA

Cevc T., Bohinj in njegove planine (1992) Didakta, Radovljica

CRP V4-1434-Opredelevanje krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti(2015), osnutek

Diplomsko delo: Alja Švigelj.(2015).Ljubljana. Problematika vikendaštva v zavarovanih območjih na primeru Triglavskega narodnega parka

Fikfak J., Bajuk Senčar T.,Podjed D. (2014) Triglavski narodni park, akterji, dediščine. Collegium graphicum, d.o.o. Ljubljana

Gregori J.,Pavšič A., Petauer t., Praprotnik N.,Selan M., Skoberne P.(2006).Narava v gorskem svetu.Planinska zveza Slovenije. Komisija za varstvo gorske narave.

Lukan Klaužer T., Šolar M., Ramovš A., Skoberne P., (2001). Triglavski narodni park. Tiskarna Ma- Tisk d.d.Maribor

www.program-podezelja.si: Slovenske avtohtone in tradicionalne pasme domačih živali

[www.planinske-koce.si/planinska koca na uskovnici](http://www.planinske-koce.si/planinska_koca_na_uskovnici)

www.pdsrednjava.si

www.tnp.si/assets/Javni-zavod/Nacrt-upravljanja/JZ-TNP-Nacrt-upravljanja-TNP-2016-2025.pdf

12. ZAHVALA

Zahvaljujem se PD Srednja vas v Bohinju, ker mi je omogočilo izobraževanje za Varuha gorske narave.

Hvaležna sem mentorici Marjeti Keršič Svetel za njeno neizmerno pomoč pri izdelavi seminarske naloge.